Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
E. SHARPSTON
fremsat den 19. november 2015 [1]

Sag C-377/14

Ernst Georg Radlinger
Helena Radlingerová
mod
FINWAY a.s.

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Krajský soud v Praze (distriktsdomstol i Prag, Den Tjekkiske Republik))

»Direktiv 93/13/EF — direktiv 2008/48/EF — nationale processuelle regler for insolvensbehandling — den nationale rets forpligtelse til ex officio at undersøge spørgsmål vedrørende EU's lovgivning om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med insolvensbehandling — betydning af »samlet kreditbeløb« — beregning af de årlige omkostninger i procent — urimelige kontraktvilkår i forbrugerkreditaftaler — vurdering af, om bodsbestemmelser er urimelige — konsekvenser af en konstatering om kumulativ urimelighed«

1. Hovedsagen vedrører et selvstændigt søgsmål anlagt af debitorer i forbindelse med insolvensbehandling [2]. Den gæld, der lå til grund for denne sag, skyldes debitorernes manglende evne til at opfylde deres forpligtelser i henhold til en forbrugerkreditaftale. I denne anmodning om præjudiciel afgørelse ønsker Krajský soud v Praze (den regionale domstol i Prag) vejledning med hensyn til, om nationale processuelle regler for sådanne sager, som er til hinder for, at den kan undersøge, om debitorerne er omfattet af reglerne om forbrugerbeskyttelse i direktiv 93/13 [3] og direktiv 2008/48 [4], er forenelige med EU-retten. Den ønsker i det væsentlige oplyst, i hvilket omfang den er forpligtet til at undersøge disse bestemmelser ex officio, om kreditorers forpligtelse til at give oplysninger i henhold til direktiv 2008/48 skal tages i betragtning ved vurderingen af, hvordan boder i henhold til kreditaftalen skal vurderes inden for rammerne af direktiv 93/13, og hvilke virkninger en konstatering af, at sådanne bodsbestemmelser samlet set er urimelige, skal have.

1 — Originalsprog: engelsk.

2 — Jeg forstår udtrykket »selvstændigt søgsmål« i tjekkisk ret som et søgsmål anlagt i forbindelse med en insolvensbehandling, som skal afgøres af en domstol i forbindelse med den pågældende procedure.

3 — Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 95, s. 29).

4 — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23.4.2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT L 133, s. 66).

EU-retlige forskrifter

Direktiv 93/13

2. Direktiv 93/13 finder anvendelse på urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere [5]. Målsætningerne med direktiv 93/13 er bl.a. at sikre, at der ikke fastsættes urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, og at beskytte forbrugerne mod misbrug af sælgers stærkere stilling, herunder især mod standardkontrakter og udelukkelse af væsentlige rettigheder i kontrakterne [6]. Såfremt et kontraktvilkår ikke har været genstand for individuel forhandling, anses det for urimeligt, »hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren« [7]. Kontraktvilkår udarbejdet på forhånd, som forbrugeren ikke har haft nogen indflydelse på, skal altid anses for ikke at have været »genstand for individuel forhandling« i henhold til artikel 3, stk. 1 [8]. Bilaget til direktiv 93/13 indeholder en vejledende og ikke-udtømmende liste over de kontraktvilkår, der kan betegnes som urimelige [9], herunder kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er at pålægge en forbruger, som ikke opfylder sine forpligtelser, en uforholdsmæssigt stor godtgørelse [10].

3. Det skal vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt »under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne« [11].

4. Medlemsstaterne skal i deres foranstaltninger til gennemførelse af direktiv 93/13 fastsætte, at »urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår« [12].

5. Medlemsstaterne er også forpligtet til at sikre, at »der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør« [13].

Direktiv 2008/48

6. Direktiv 2008/48 [14] harmoniserer visse aspekter af medlemsstaternes bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit [15]. Det fremgår af tiende betragtning, at selv om anvendelsesområdet for direktiv 2008/48 er udtrykkeligt defineret deri, kan medlemsstaterne alligevel i overensstemmelse med EU-retten anvende deres bestemmelser på spørgsmål uden for direktivets anvendelsesområde. Følgende erklærede målsætninger med direktiv 2008/48 er relevante i denne forbindelse: udvikling af

5 — Artikel 1, stk. 1.

6 — Fjerde og niende betragtning til direktiv 93/13.

7 — Artikel 3, stk. 1.

8 — Artikel 3, stk. 2.

9 — Artikel 3, stk. 3.

10 — Punkt 1, litra e), i bilaget.

11 — Artikel 4, stk. 1.

12 — Artikel 6, stk. 1.

13 — Artikel 7, stk. 1.

14 — Direktiv 2008/48 blev efterfølgende ændret ved Kommissionens direktiv 2011/90/EU af 14.11.2011 om ændring af del II i bilag I til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF for så vidt angår supplerende antagelser til brug ved beregningen af de årlige omkostninger i procent (EUT L 296, s. 35). Direktiv 2011/90 trådte imidlertid i kraft efter det tidspunkt, hvor den omhandlede forbrugerkreditaftale blev indgået.

15 — Artikel 1.

et mere gennemskueligt og effektivt marked for forbrugerkredit i det indre marked [16], opnåelse af en fuldstændig harmonisering og samtidig sikring af samme høje grad af beskyttelse for forbrugere i hele Den Europæiske Union [17], sikring af, at alle nødvendige oplysninger er angivet klart og koncist i kreditaftaler, for at forbrugerne sættes i stand til at træffe beslutning på et kvalificeret grundlag og kan kende rettighederne og forpligtelserne i henhold til en kreditaftale, og [sikring af,] at forbrugerne har oplysninger om de årlige omkostninger i procent (herefter »ÅOP«) i hele Den Europæiske Union, hvilket gør det muligt for dem at sammenligne disse [18].

7. Direktiv 2008/48 vedrører forbrugerkreditaftaler [19]. Aftaler, »som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en rettighed relateret til fast ejendom«, er imidlertid udtrykkeligt udelukket fra dets anvendelsesområde [20].

8. Følgende definitioner i artikel 3 er relevante:

»c) »kreditaftale«: en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet […]

g) »samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«: alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter, og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til […]

h) »samlet beløb, der skal betales af forbrugeren«: summen af det samlede kreditbeløb og de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten

i) »årlige omkostninger i procent« [»ÅOP«]: de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten udtrykt i procent pr. år af det samlede kreditbeløb, eventuelt omfattende de omkostninger, der er nævnt i artikel 19, stk. 2[[21]]

[…]

l) »samlet kreditbeløb«: loftet for eller summen af alle beløb, der stilles til disposition i henhold til en kreditaftale

[…]«

16 — Sjette og syvende betragtning.

17 — Niende betragtning.

18 — 19. og 31. betragtning.

19 — Artikel 2, stk. 1.

20 — Artikel 2, stk. 2, litra a).

21 — I henhold til artikel 19, stk. 1, skal ÅOP beregnes ud fra den matematiske formel i bilag I, del I. I artikel 19, stk. 2, fastsættes det, at når de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten skal bestemmes, skal visse omkostninger, som skal betales af forbrugeren, ikke medtages ved beregningen af ÅOP, mens visse andre skal indgå. Enkelthederne i forbindelse med disse omkostninger er ikke relevante for den foreliggende sag, og jeg har derfor ikke anført dem her.

9. Artikel 5 pålægger en forpligtelse til at give forbrugerne oplysninger forud for indgåelsen af en kreditaftale. Selv om denne bestemmelse ikke som sådan er omtvistet i den foreliggende sag, er oplysningerne deri afspejlet i den i artikel 10 anførte obligatoriske liste over oplysninger, der skal angives i kreditaftalen. I henhold til sidstnævnte bestemmelse skal en kreditaftale udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium. Alle aftaleparter skal have et eksemplar af kreditaftalen [22]. I artikel 10, stk. 2, er anført 22 oplysninger, som skal angives klart og koncist i enhver kreditaftale. I denne liste indgår: »det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden« [23].

10. For så vidt som direktiv 2008/48 harmoniserer forbrugerkreditaftaler, er det forbudt for medlemsstaterne at indføre fravigende bestemmelser og at gøre det muligt for forbrugerne at give afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af bestemmelser i national ret, der gennemfører dette direktiv eller svarer til dette direktivs bestemmelser [24].

11. Medlemsstaterne skal sørge for sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning, for at gennemføre direktiv 2008/48 [25].

National ret

Insolvensbehandling

12. Den forelæggende ret har forklaret, at nationale regler for insolvensbehandling finder anvendelse på følgende måde.

13. En person er konkurs, hvis vedkommende ikke er i stand til at honorere sine økonomiske forpligtelser over 30 dage efter betalingsforfald. En debitor, der ikke er erhvervsdrivende, kan anmode skifteretten om, at hans konkurs bliver behandlet og ophævet ved gældsfrigørelse. I en sådan sag må skifteretten ikke undersøge gyldigheden, beløbsstørrelsen eller rangordenen for fyldestgørelse af anmeldte krav, heller ikke i forbindelse med forhold, der reguleres i direktiv 93/13 eller 2008/48, medmindre disse krav anfægtes af kurator, en anden kreditor eller undtagelsesvist debitor selv. Den pågældende part skal anlægge et selvstændigt søgsmål herom ved skifteretten.

14. Når skifteretten har ophævet konkursen ved gældsfrigørelse kan en debitor anlægge et selvstændigt søgsmål. Vedrører dette søgsmål et eksigibelt simpelt krav, kan skifteretten behandle dette. I denne forbindelse er skifterettens vurdering imidlertid begrænset til, om kravet er bortfaldet eller er forældet [26]. I henhold til de nationale processuelle regler må skifteretten ikke undersøge et sådant selvstændigt søgsmåls materielle indhold, for så vidt som det vedrører sikrede krav [27].

Forbrugerret og forbrugerkredit

15. Den forelæggende ret har anført, at enhver retlig handling, der i sit indhold eller formål strider mod eller omgår loven, eller som strider mod redelig handlemåde, er ugyldig.

22 — Artikel 10, stk. 1.

23 — Artikel 10, stk. 2, litra d). Udtrykket »udnyttet kreditmulighed« er ikke defineret i direktiv 2008/48. Det defineres bl.a. således i Shorter Oxford English Dictionary: »An act of raising money through loans; borrowing« (tilvejebringelse af penge gennem lån; låntagning). Det forstås også undertiden således, at det omfatter en situation, hvor der stilles et lån til rådighed, og låntageren får adgang til midler i en række trancher.

24 — Artikel 22, stk. 1 og 2.

25 — Artikel 23.

26 — Et sådant krav behandles på samme måde, som hvis kurator anfægtede kravet (§ 410, stk. 2 og 3 i lov nr. 182/2006 om konkursbehandling, som ændret ved lov nr. 185/2013, herefter »konkursloven«).

27 — Konkurslovens § 160, stk. 4.

16. Forbrugerkreditaftalen skal være skriftlig, og kreditor skal meddele bl.a. oplysninger om det samlede kreditbeløb og de opkrævede ÅOP. Manglende efterlevelse af disse krav medfører ikke kreditaftalens ugyldighed i dens helhed [28]. Hvor forbrugeren imidlertid gør denne omstændighed gældende over for kreditor, betragtes rente påløbet kreditaftalen fra det tidspunkt, hvor den blev indgået, til den på dette tidspunkt gældende diskontosats, der er offentliggjort af den tjekkiske nationalbank, og alle andre ordninger med hensyn til betalinger for kreditaftalen anses for at være ugyldige [29].

17. Ordninger i forbrugeraftaler, der i strid med kravene om god tro, indebærer en markedsubalance i parternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren, er ugyldige [30].

Faktiske omstændigheder, retsforhandlinger og de præjudicielle spørgsmål

18. Den 29. august 2011 indgik Ernst Radlinger og Helena Radlingerová (herefter »sagsøgerne« eller »forbrugerne« eller »debitorerne«) en forbrugerkreditaftale med Smart Hypo (herefter »långiveren«). I henhold til denne aftale ydede Smart Hypo et lån på 1 170 000 CZK (43 205 EUR) [31]. Som modydelse accepterede sagsøgerne at tilbagebetale 2 958 000 CZK (109 231 EUR) i 120 månedlige afdrag á 24 375 CZK (900 EUR), som forfaldt til betaling den 20. i hver måned (bortset fra det første afdrag, som skulle betales den 31. august 2011, og omkostninger på 33 000 CZK; disse beløb blev fratrukket den lånte hovedstol). Beløbet på 2 958 000 CZK omfattede følgende: i) hovedstolen på 1 170 000 CZK, ii) årlige renter på 10% af hovedstolen i kreditaftalens løbetid (i alt også 1 170 000 CZK), iii) gebyrer til långiveren på 585 000 CZK (21 602 EUR) og iv) de ovennævnte omkostninger [32]. Det fulgte af betalingsplanen i henhold til aftalen, at sagsøgernes afdrag mellem den 31. august 2011 og den 20. juli 2017 ville gå til at betale långiverens omkostninger, renter og gebyrer. Først fra det 73. månedlige afdrag ville de begynde at tilbagebetale hovedstolen. ÅOP blev sat til 28,9% [33].

19. Samtidig accepterede sagsøgerne at sikre lånet på følgende måde: i) ved hjælp af pant i familiens bolig og tilhørende jord, ii) ved at sørge for forsikring af ejendommen, i henhold til hvilken eventuelle ydelser i tilfælde af, at forsikringshændelsen indtraf, ville blive betalt direkte til långiveren, og iii) ved at oprette et notarialdokument, som omfattede en bestemmelse om, at gælden kunne inddrives umiddelbart.

20. Ud over den lovfæstede morarente påtog sagsøgerne sig i kreditaftalen at betale långiveren en aftalemæssig bod på 0,2% af hovedstolen for hver hele eller delvise dag, som de var i misligholdelse af dette beløb, långiverens gebyrer eller renter. I tilfælde af misligholdelse af en varighed på mere end én måned var det endvidere aftalt, at der skulle betales en enkeltstående aftalemæssig bod på 117 000 CZK (4 320 EUR) og en engangsbetaling på 50 000 CZK (1 846 EUR) af långiverens omkostninger til at inddrive de skyldige beløb, hvilket ikke omfattede omkostninger til voldgift, sagsomkostninger eller advokatudgifter [34].

28 — § 6, stk. 1, i lov nr. 145/2010 om forbrugerkredit og bilag 3 til denne lov.

29 — § 8 i lov om forbrugerkredit.

30 — § 55, stk. 2 og § 56 i den civile retsplejelov.

31 — Jeg har anført de omtrentlige tilsvarende beløb i euro til den gældende valutakurs. Så vidt jeg kan udregne, er der et mindre problem med beregningen. Hvis der i henhold til aftalen skulle tilbagebetales 120 x 24 375 CZK, udgjorde de samlede afdrag 2 925 000 CZK og omfattede derfor for ikke de 33 000 CZK (1 219 EUR).

32 — Jeg henviser samlet til nr. ii), iii) og iv) som de »påløbne omkostninger« i forbindelse med lånet.

33 — Det tilkommer den forelæggende ret, der som den eneste tager stilling til de faktiske omstændigheder, at kontrollere beregningen af ÅOP. I betragtning af de beløb, der er anført i forelæggelseskendelsen, og definitionerne i artikel 3, litra g), h), i) og l), i direktiv 2008/48 forstår jeg ikke, hvordan man når frem til en ÅOP på 28,9%.

34 — Jeg henviser samlet til disse beløb som »de kontraktlige sanktioner«.

21. Hvis sagsøgerne misligholdt deres afdrag, eller långiveren opdagede, at de havde givet ukorrekte eller stærkt vildledende oplysninger eller tilbageholdt væsentlige oplysninger i kreditansøgningen, kunne långiveren kræve øjeblikkelig indfrielse af hovedstolen og de påløbne omkostninger i henhold til kreditaftalen. Endvidere forfaldt de kontraktlige sanktioner og de lovfæstede renter.

22. Den 27. september 2011 underrettede långiveren sagsøgerne om, at denne var blevet opmærksom på, at de havde tilbageholdt oplysninger om, at deres ejendom tidligere havde været genstand for tvangsfuldbyrdelse. Tvangsfuldbyrdelsen vedrørte et beløb på 4 285 CZK (158 EUR). Alligevel krævede långiveren på dette grundlag øjeblikkelig fuldstændig indfrielse af gælden. Ved skrivelse af 19. november 2012 genfremsatte långiveren sit krav og anførte, at sagsøgernes betalinger i henhold til kreditaftalen havde været uregelmæssige og forsinkede. Ifølge den forelæggende ret misligholdt sagsøgerne imidlertid ikke låneaftalen før december 2012.

23. FINWAY a.s. (»Finway« eller »kreditoren«), sagsøgte i hovedsagen, overtog efterfølgende disse krav fra Smart Hypo.

24. Den 26. april 2013 erklærede den forelæggende ret sagsøgerne konkurs, udpegede en kurator og opfordrede kreditorerne til at anmelde deres krav. Den 23. maj 2013 anmeldte Finway i forbindelse med insolvensbehandlingen to krav, der kunne fuldbyrdes. Det første var et sikret krav på 3 045 991 CZK (112 480 EUR). Det andet var et simpelt krav på 1 359 540 CZK (50 204 EUR), som udgjorde den i aftalen fastsatte bod for misligholdelse af betalingerne på 0,2% pr. dag fra den 23. september 2011 til den 25. april 2013.

25. Den 3. juli 2013 godkendte sagsøgerne i forbindelse med klageproceduren, at kravene kunne fuldbyrdes, men anfægtede størrelsen på både de sikrede og de simple krav med henvisning til, at kontraktvilkårene i den oprindelige kreditaftale stred mod redelig handlemåde. De har gjort gældende, at det beløb, som de var forpligtet til at betale (1 496 801 CZK (55 272,70 EUR)), er betydeligt lavere end Finways anmeldte krav. Kuratoren anfægtede ikke Finways krav.

26. Ved afgørelse af 23. juli 2013 godkendte den forelæggende ret sagsøgernes fælles gældsfrigørelse på grundlag af en afdragsordning. Den følgende dag indgav sagsøgerne et selvstændigt søgsmål, hvorved de nedlagde påstand om, at det fastslås, at Finways anmeldte krav ikke var berettigede, da de stred mod redelig handlemåde.

27. Den forelæggende ret har anført, at de nationale regler for insolvensbehandling er til hinder for, at den kan undersøge det materielle indhold af sagsøgernes selvstændige søgsmål. I henhold til disse regler kan sådanne søgsmål kun anlægges i tilfælde, hvor ophævelse af debitors konkurs i form af gældsfrigørelse godkendes af skifteretten. I denne forbindelse giver de nationale regler slet ikke sagsøgerne mulighed for at anlægge et selvstændigt søgsmål mod det sikrede krav. Der bør derfor ske frifindelse med hensyn til den pågældende del af søgsmålet. De nationale regler giver imidlertid en debitor mulighed for at indgive et selvstændigt søgsmål med hensyn til det simple krav.

28. For at afgøre sagsøgernes selvstændige søgsmål har Krajský soud v Praze (distriktsdomstol i Prag) anmodet om en præjudiciel afgørelse af de spørgsmål, der er sammenfattet nedenfor:

»1. Udelukker artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 og artikel 22, stk. 2, i direktiv 2008/48 eller andre bestemmelser i EU-retten om forbrugerbeskyttelse nationale regler, som i forbindelse med insolvensbehandling:

— gør det muligt for retten at undersøge gyldigheden, beløbsstørrelsen eller rangordenen af krav mod en debitor, som er forbruger, udelukkende på grundlag af en anmodning om et selvstændigt søgsmål, der er indgivet af kuratoren, en kreditor eller debitoren

— gør det muligt for en sådan debitor at anmode om domstolsprøvelse af kreditorernes anmeldte krav i) kun i tilfælde, hvor ophævelse af dennes konkurs i form af gældsfrigørelse godkendes, ii) kun i relation til simple krav og iii) i tilfælde af krav, der kan fuldbyrdes på grundlag af en kompetent myndigheds afgørelse, kun med henblik på at tage stilling til, om kravet er bortfaldet eller er blevet forældet?

2. Skal retten i forbindelse med insolvensbehandling vedrørende krav i henhold til en forbrugerkreditaftale ex officio tage långiverens undladelse af at tage oplysningerne i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 i betragtning (selv i fravær af en indsigelse herom fra forbrugeren) og erklære kontraktforholdet ugyldigt i overensstemmelse med national ret?

Såfremt spørgsmål 1 eller 2 besvares bekræftende:

3. Har disse bestemmelser i de pågældende direktiver direkte virkning, og kan de finde direkte anvendelse i betragtning af, at en domstolsprøvelse ex officio af retten krænker det horisontale forhold mellem forbrugeren og leverandøren af varer eller tjenesteydelser?

4. Hvad er »det samlede kreditbeløb« i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48, og hvad er »størrelsen af udnyttet kreditmulighed« i formlen for beregning af ÅOP i bilag I til dette direktiv, såfremt i) kreditaftalen formelt specificerer et kreditbeløb, der skal udbetales, men ii) det er aftalt, at långiverens krav på et gebyr og på det eller de første afdrag til tilbagebetaling vil blive modregnet i det beløb, således at de modregnede beløb i realiteten aldrig udbetales til forbrugeren, men fortsat forbliver i långivers rådighed? Berører indregningen af disse beløb beregningen?

5. Er det ved bedømmelsen af, hvorvidt bodsbestemmelser er urimelige i henhold til punkt 1, litra e), i bilaget til direktiv 93/13, nødvendigt at tage de kumulative virkninger af alle sådanne bestemmelser i aftalen i betragtning, uagtet hvorvidt kreditoren insisterer på, at de vil blive opfyldt fuldt ud, eller hvorvidt nogle af dem kan anses for at være ugyldige i henhold til national ret, eller kun med hensyn til de bøder, der faktisk kræves eller kan kræves?

6. Såfremt de kontraktlige sanktioner findes at være urimelige, er det da nødvendigt at undlade at anvende alle de enkelte bøder, som (men kun ud fra en samlet bedømmelse) foranledigede retten til at konkludere, at godtgørelsesbeløbet var uforholdsmæssigt stort som omhandlet i punkt 1, litra e), i bilaget til direktiv 93/13 eller kun nogle af dem (og i sidstnævnte tilfælde efter hvilke kriterier)?«

29. Der er indgivet skriftlige indlæg af sagsøgerne, Finway, den tjekkiske og den polske regering samt af Europa-Kommissionen. Tyskland og Kommissionen har afgivet mundtlige indlæg under retsmødet den 15. juli 2015.

Bedømmelse

Det første spørgsmål

30. Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om nationale regler for insolvensbehandling vedrørende gæld stiftet på grundlag af en forbrugerkreditaftale, som: i) kræver, at debitoren indleder et selvstændigt søgsmål i forbindelse med insolvensbehandlingen med henblik på at undersøge kravenes gyldighed, beløbsstørrelse eller rangorden, og ii) begrænser dennes ret til at anmode om domstolsprøvelse af disse krav, er forenelige med EU-retten, navnlig direktiv 93/13 og direktiv 2008/48. Indirekte rejser dette også spørgsmålet, om sådanne regler er forenelige med

ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet [35].

31. Jeg vil begynde med at behandle situationen i forhold til direktiv 93/13, der indfører et system, som beskytter forbrugerne og forhindrer, at de bindes af urimelige kontraktvilkår, og kræver, at medlemsstaterne sikrer, at der findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår i forbrugeraftaler til ophør [36]. Det er ubestridt, at sagsøgerne er forbrugere, og at långiveren er erhvervsdrivende i henhold til dette direktiv.

32. Med hensyn til ækvivalensprincippet har den forelæggende ret i sin forelæggelseskendelse anført, at den ret, der skal forestå insolvensbehandlingen, under ingen omstændigheder må undersøge kravenes gyldighed, beløbsstørrelse eller rangorden, medmindre den pågældende person – kuratoren, kreditoren eller (som her) debitoren – indgiver et selvstændigt søgsmål. Det samme er tilfældet, hvis insolvensbehandlingen vedrører gæld stiftet på grundlag af en forbrugeraftale. Der er således ikke fremlagt oplysninger for Domstolen, hvoraf det fremgår, at nationale processuelle regler, hvorefter en debitor skal indlede et selvstændigt søgsmål – for eksempelvis at anfægte gyldigheden af en kreditors krav med henvisning til, at den aftale, som kravet udspringer af, er uforenelig med EU's regler om forbrugerbeskyttelse– er mindre gunstige end dem, som regulerer andre tilsvarende nationale søgsmål.

33. Med hensyn til effektivitetsprincippet er det fast retspraksis, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser [37]. Under denne synsvinkel skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retspleje, bl.a. beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling [38].

34. Er det i lyset af de omhandlede nationale processuelle regler umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt for skifteretten at undersøge gyldigheden, beløbsstørrelsen eller rangordenen af krav på grundlag af en forbrugerkreditaftale, og gør disse regler det uforholdsmæssigt vanskeligt for en debitor, som er forbruger, at anfægte et anmeldt krav?

35. Den forelæggende ret har anført, at den i henhold til disse regler i forbindelse med behandlingen af det selvstændige søgsmål er afskåret fra at undersøge berettigelsen af det første krav (3 045 991 CZK), da dette krav er sikret. Den har beføjelse til at vurdere det selvstændige søgsmål med hensyn til det andet krav (1 359 540 CZK), da der er tale om et krav, der er såvel eksigibelt som simpelt. Denne undersøgelse er imidlertid undergivet væsentlige begrænsninger. Sådanne simple krav kan kun vurderes på grundlag af deres gyldighed, beløbsstørrelsen eller rangordenen for fyldestgørelse, og debitorer er begrænset til at anfægte dem med henvisning til, at kravet er bortfaldet eller er blevet forældet [39].

35 — Det tilkommer medlemsstaterne at fastsætte de processuelle regler eller vilkår for søgsmål til sikring af den beskyttelse, som EU-retten medfører (princippet om medlemsstaterne procesautonomi). Dette princip er underlagt den betingelse, at sådanne regler ikke må være mindre gunstige end dem, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt den nationale ret (ækvivalensprincippet), og ikke uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt forbrugerne ved EU-retten (effektivitetsprincippet); jf. f.eks. domme Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 46) og ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, præmis 51).

36 — Jf. artikel 6, stk. 1, og artikel 7 i direktiv 93/13. Jf. endvidere kendelse Pohotovost' (C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 41).

37 — Jf. senest dom Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis). I mit forslag til afgørelse i den pågældende sag foreslog jeg en lidt anderledes formulering: »[…] skal der tages hensyn til, hvilken stilling en specifik bestemmelse indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser […]«, generaladvokat Sharpstons forslag til afgørelse Faber (C-497/13, EU:C:2014:2403, punkt 59).

38 — Jf. dom Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

39 — Jf. punkt 12-14 ovenfor.

36. Som følge af disse særlige kendetegn er det umuligt for debitorer i sagsøgernes situation at anfægte sikrede krav. Navnlig når sikrede krav vedrører gæld stiftet på grundlag af forbrugerkreditaftaler, kan hverken kravets gyldighed eller beregningen af det skyldige beløb anfægtes. Spørgsmålet, om den aftale, der ligger til grund for gælden, er forenelig med EU's regler om forbrugerbeskyttelse, er afgørende for at fastslå disse to punkter præcist. Såfremt reglerne om forbrugerbeskyttelse ikke er blevet overholdt, skal konsekvensen i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 være, at bestemmelserne i den aftale, hvorved gælden stiftes, anses for at være urimelige og ikke binder forbrugeren. Alligevel er nationale regler som de i hovedsagen omhandlede til hinder for, at den ret, som sagen er anlagt for, kan foretage den nødvendige undersøgelse, og de gør det ikke muligt for debitoren selv at anlægge et søgsmål.

37. Dette er efter min opfattelse uforenligt med effektivitetsprincippet.

38. Med hensyn til eksigible simple krav synes det, hvis ikke umuligt, så absolut uforholdsmæssigt vanskeligt for debitorer at anfægte berettigelsen af sådanne krav med henvisning til, at gældens herkomst (forbrugeraftalen) er uforenelig med EU's forbrugerbeskyttelsesregler. Selv om debitorer ganske vist kan anlægge selvstændige søgsmål til prøvelse af sådanne kravs gyldighed, beløbsstørrelse eller rangorden (sidstnævnte synes ikke relevant i denne sammenhæng), er grundlaget for at gøre dette begrænset. De relevante nationale regler giver ikke retten mulighed for selv at undersøge gyldigheden eller beløbsstørrelsen af krav på grundlag af en forbrugerkreditaftale, og debitorer er begrænset til at gøre gældende, at eksigible simple krav er bortfaldet eller er blevet forældet. Efter min opfattelse er sådanne regler reelt til hinder for, at forbrugere, der er debitorer, kan anfægte gyldigheden eller beløbsstørrelsen af sådanne simple krav, når disse krav er baseret på bestemmelser, som udtrykkeligt er forbudt i henhold til direktiv 93/13[40].

39. Jeg konkluderer derfor, at direktiv 93/13 bør fortolkes således, at det er til hinder for nationale processuelle regler som de i hovedsagen omhandlede, som: i) ikke gør det muligt for en skifteret ex officio, når den skal afgøre et selvstændigt søgsmål, at undersøge gyldigheden, beløbsstørrelsen eller rangordenen af eksigible simple krav på grundlag af en forbrugerkreditaftale, ii) ikke gør det muligt for en sådan ret ex officio at undersøge berettigelsen af et sikret krav, og iii) gør det umuligt og/eller uforholdsmæssigt vanskeligt for en forbruger, der er debitor, at anfægte et eksigibelt simpelt krav, når sådanne krav hidrører fra en forbrugerkreditaftale, selv om skifteretten råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver.

40. Den forelæggende ret ønsker også vejledning med hensyn til, om artikel 22, stk. 2, i direktiv 2008/48 er til hinder for de omhandlede nationale processuelle regler. Efter min opfattelse er det unødvendigt at besvare dette aspekt af det første spørgsmål. I henhold til artikel 22, stk. 2, skal medlemsstaterne sikre, at forbrugerne ikke kan give afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af de bestemmelser i national ret, der gennemfører direktiv 2008/48. Der er intet i de i forelæggelseskendelsen beskrevne nationale regler for forbrugeres afkald på deres rettigheder som omhandlet i artikel 22, stk. 2, der synes at være relevant i denne sammenhæng. Endvidere er der intet i den forelæggende rets gengivelse af de faktiske omstændigheder, der angiver, at sagsøgerne gav afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af de nationale bestemmelser, der gennemfører det pågældende direktiv. Det følger heraf, at artikel 22, stk. 2, i direktiv 2008/48 synes at være uden betydning for spørgsmålet, om ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet er til hinder for de omhandlede nationale regler.

40 — Jf. artikel 3, stk. 1, sammenholdt med punkt 1, stk. 1, litra e), i bilag I til direktiv 93/13.

Det andet spørgsmål

41. I det andet spørgsmål har den forelæggende ret rejst to problemer. Skal nationale retter for det første undersøge ex officio, om en kreditor har undladt at give oplysningerne i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, selv når debitoren ikke selv har påberåbt sig denne grund? Er kreditaftalen for det andet ugyldig i henhold til national ret, hvis kreditoren faktisk undlod at give sådanne oplysninger?

42. Inden jeg undersøger disse spørgsmål, minder jeg om, at sagsøgerne i henhold til kreditaftalen i hovedsagen accepterede at optage et sikret lån, og at den efterfølgende insolvensbehandling vedrører *to krav* vedrørende den pågældende gæld. Det første krav (3 045 991 CZK) er sikret på tre måder, herunder en sikkerhed i form af pant. Det andet krav (1 359 540 CZK) består af kontraktlige sanktioner pålagt i henhold til kreditaftalen som følge af sagsøgernes misligholdelse.

43. Det er selve kreditaftalen, der er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2008/48, og ikke den heraf følgende gæld eller kreditorens krav. Kreditaftaler, som er sikret ved pant, er imidlertid udtrykkeligt udelukket fra anvendelsesområdet for direktiv 2008/48 [artikel 2, stk. 2, litra a)]. Kommissionen har anført i sit indlæg, at de nationale gennemførelsesbestemmelser har et videre anvendelsesområde end artikel 2 i direktiv 2008/48, da de også omfatter kreditaftaler, som er sikret ved pant. Dette er ikke i strid med målsætningerne med direktiv 2008/48. Medlemsstaterne har i henhold til EU-retten ret til at bibeholde eller indføre national lovgivning svarende til nogle af eller alle bestemmelserne i direktiv 2008/48, som omfatter kreditaftaler uden for dets anvendelsesområde [41].

44. Endvidere er det fast retspraksis, at det inden for rammerne af en præjudiciel procedure i henhold til artikel 267 TEUF tilkommer den nationale ret at vurdere, om en forelæggelse er nødvendig, og om de præjudicielle spørgsmål er relevante [42]. Domstolen afviser kun at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en saglig korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål [43]. Det er ikke tilfældet her. Det fremgår således i det mindste ikke klart, at fortolkningen af artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 ikke kan være relevant for afgørelsen af tvisten i hovedsagen vedrørende det første krav [44].

45. Den omhandlede nationale lovgivning skal derfor anvendes i overensstemmelse med direktiv 2008/48 som fortolket af Domstolen.

46. I den foreliggende sag har det ingen betydning for analysen, om den kreditaftale, der ligger til grund for den sikrede gæld, ikke havde været omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2008/48 uden Den Tjekkiske Republiks gennemførelsesbestemmelser, og om den simple gæld havde været omfattet af dette direktiv. Det er derfor bedre at undlade at besvare disse spørgsmål og behandle dem i en fremtidig sag, hvor de er relevante.

47. Dernæst bemærker jeg, at der i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 er anført 22 oplysninger, som skal angives nærmere i en kreditaftale. Det er nødvendigt at overveje, om nationale retter bør foretage en ex officio-undersøgelse af hver af disse oplysninger?

41 — Jf. tiende betragtning til direktiv 2008/48, nævnt i punkt 6 ovenfor, og dom SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 40-43).

42 — Dom SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 48).

43 — Dom SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 49).

44 — Dom SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 50) og kendelse Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 33-35).

48. I henhold til den lovgivningsmæssige ordning i direktiv 2008/48 skal forbrugerne have oplysninger både forud for indgåelsen af kreditaftalen og i selve aftalen [45]. Oplysningerne i artikel 10 (»Oplysninger, der skal angives i kreditaftalen«) afspejler de 19 oplysninger, der er angivet nærmere i artikel 5 (»Oplysninger forud for aftaleindgåelsen«), og målene med begge bestemmelser er at sikre, at forbrugerne informeres fuldt ud [46].

49. Den forelæggende ret ønsker i denne forbindelse oplyst, om nationale retter ex officio bør undersøge, om forpligtelsen i artikel 10, stk. 2, litra d), til at oplyse forbrugeren om »det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden« er blevet opfyldt. Bør den nationale ret tage långiverens manglende meddelelse af det, som den forelæggende ret beskriver som »korrekte« oplysninger om det samlede kreditbeløb, i betragtning? I den foreliggende sag fastsætter kreditaftalen et kreditbeløb, som skal betales til en forbruger, men i henhold til aftalen skal långiverens omkostninger (f.eks. administrationsgebyrer og de første afdrag til betaling af renter) modregnes i lånebeløbet, og de beløb, der svarer til disse omkostninger, stilles i realiteten aldrig til rådighed for forbrugeren. Såfremt der indgår sådanne omkostninger i det samlede kreditbeløb, er ÅOP lavere end i tilfælde, hvor disse omkostninger ikke er medtaget i det beløb, der i realiteten betales [47]. Den forelæggende ret ønsker derfor oplyst, om nationale retter ex officio skal undersøge en kreditors undladelse af at give oplysninger om det samlede kreditbeløb som krævet i artikel 10, stk. 2, litra d).

50. Dette spørgsmål er af særlig relevans for afgørelsen af hovedsagen: Hvis den forelæggende ret finder, at forbrugeren ikke blev informeret om det samlede kreditbeløb, vil en anden rentesats finde anvendelse, og andre ordninger vil blive anset for at være ugyldige [48].

51. Domstolen har flere gange fastslået, at nationale retter ex officio skal anvende visse bestemmelser i EU's lovgivning om forbrugerbeskyttelse. Dette krav »er blevet begrundet med hensynet til, at den ved [denne lovgivning] indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at der er en ikke ubetydelig risiko for, at forbrugeren bl.a. på grund af ukendskab til reglerne ikke påberåber sig den retsregel, som har til formål at beskytte forbrugeren« [49]. Domstolen anvendte (eksempelvis) disse principper ved behandlingen af en forbrugers ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kreditgiveren i henhold til artikel 11, stk. 2, i direktiv 87/102/EØF [50] og i forbindelse med en forbrugers ret til at opsige en aftale indgået uden for fast forretningssted [51]. I Faber-dommen [52], hvor spørgsmålet om en sælgers garanti til en erhverver i forbindelse med en købsaftale om et køretøj var rejst, ønskede den nationale ret oplyst, om den var forpligtet til af egen drift at undersøge erhververens egenskab af forbruger som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 1999/44/EF [53], selv om Froukje Faber ikke havde påberåbt sig denne egenskab ved den nationale ret.

52. Efter min opfattelse er det hensigtsmæssigt at anvende de samme principper ved vurderingen af, om nationale processuelle regler som de i hovedsagen omhandlede gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskelige at anvende EU-retten. Er disse nationale regler med andre ord forenelige med effektivitetsprincippet? [54]

45 — Jf. punkt 9 ovenfor.

46 — Jf. 19. og 31. betragtning til direktiv 2008/48.

47 — Jf. punkt 59 ff. nedenfor, hvor jeg behandler det fjerde spørgsmål.

48 — Jf. punkt 16 ovenfor.

49 — Jf. dom Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).

50 — Rådets direktiv af 22.12.1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987, L 42, s. 48). Jf. endvidere dom Rampion og Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, præmis 60-65).

51 — Jf. dom Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792).

52 — Jf. domme Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 45-57) og Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, præmis 46).

53 — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 25.5.1999 om visse aspekter af forbrugerkøb og garantier i forbindelse hermed (EFT L 171, s. 12).

54 — Jf. fodnote 35 ovenfor.

53. Det fremgår af den forelæggende rets beskrivelse af de processuelle regler for den nationale insolvensbehandling, at nationale retter ikke er i stand til at vurdere, om kravet om, at kreditorer skal give forbrugere, der er debitorer, oplysningerne i henhold til artikel 10, stk. 2, litra d), er blevet efterlevet. Det fremgår også, at sagsøgerne ikke selv var i stand til at rejse spørgsmålet.

54. Forbrugerne behøver de oplysninger, der er angivet nærmere i artikel 10, stk. 2, litra d), for at de kan: i) vurdere, hvilket beløb de betaler for kreditten, ii) fastslå, om de kan få et bedre tilbud andre steder, og iii) tilrettelægge deres personlige økonomi med henblik på at undgå de ulemper og gener, der er forbundet med en konkurs. Disse elementer er i overensstemmelse med målsætningerne med direktiv 2008/48 om at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og skabe et ægte indre marked [55]. Oplysninger om det samlede kreditbeløb er relevante for beregningen af ÅOP i en forbrugerkreditaftale [56]. Det, der måske er af endnu mere umiddelbar betydning for forbrugeren, er betingelserne for at udnytte kreditmuligheden: Hvor mange penge vil forbrugeren få stillet til rådighed i henhold til kreditaftalen?

55. Hvis nationale processuelle regler er til hinder for, at en forbruger, der er blevet debitor, kan anfægte en kreditors undladelse af at give oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 2, litra d), omfattes forbrugeren ikke af beskyttelsen i direktiv 2008/48.

56. Spørgsmålet, om disse oplysninger blev givet i den foreliggende sag, kunne berøre gyldigheden af kreditorens krav samt beløbsstørrelsen af debitorens gæld. Hvis den ret, som sagen er anlagt for, ikke kan undersøge dette spørgsmål, er den ude af stand til at afgøre, om kravene på grundlag af forbrugerkreditaftalen er omfattet af de (mere omfattende) nationale regler til gennemførelse af direktiv 2008/48. Den kan heller ikke anvende nationale regler, som pålægger sanktioner, såfremt en kreditor undlader at give oplysninger om det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden. Disse nationale regler kan føre til, at forbrugerens gæld nedsættes eller endog annulleres.

57. Det følger heraf, at processuelle regler, som er til hinder for, at en national ret kan undersøge, om kravet i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 er blevet efterlevet, griber negativt ind i effektiviteten af den beskyttelse, som dette direktiv medfører. En national ret skal være i stand til at foretage denne undersøgelse ex officio og i givet fald pålægge sanktioner i henhold til national ret på grund af misligholdelse [57].

58. Jeg konkluderer derfor, at artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 bør fortolkes således, at en national ret, der skal forestå insolvensbehandling vedrørende en forbrugerkreditaftale, ex officio skal undersøge, om kreditoren har givet debitoren oplysningerne i den pågældende bestemmelse, og pålægge de relevante sanktioner i henhold til national ret, såfremt denne forpligtelse ikke er blevet opfyldt [58].

55 — Jf. sjette, syvende, ottende og niende betragtning til direktiv 2008/48.

56 — ÅOP defineres som de samlede kreditomkostninger udtrykt i procent pr. år af dette beløb; jf. endvidere artikel 3, litra i), i direktiv 2008/48.

57 — Det tilkommer den forelæggende ret at fastslå, om sanktionerne er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning i henhold til artikel 23 i direktiv 2008/48. På grundlag af oplysningerne i punkt 16 ovenfor ser det ud til at være tilfældet.

58 — Jf. dom *Kušionová* (C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).

Det fjerde spørgsmål

59. Under omstændigheder, hvor en kreditaftale fastsætter et kreditbeløb, som skal udbetales, men det er aftalt, at långiverens krav på et gebyr og på det eller de første afdrag til tilbagebetaling vil blive modregnet i det beløb, således at disse beløb i realiteten aldrig udbetales til forbrugeren, men fortsat står til rådighed for långiver: i) hvad er »det samlede kreditbeløb« i henhold til artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48, ii) hvad er »størrelsen af udnyttet kreditmulighed« i formlen for beregning af ÅOP i bilag I til dette direktiv, og iii) berører indregningen af disse beløb beregningen?

60. »Samlet kreditbeløb« er defineret i artikel 3, litra 1), som »loftet for eller summen af alle beløb, der stilles til disposition i henhold til en kreditaftale«. Det fremgår imidlertid ikke af teksten i direktiv 2008/48, om der foruden det lånebeløb, som forbrugeren faktisk modtager, i dette beløb indgår omkostninger såsom administrationsgebyrer og eventuelle oprindelige rentebetalinger, som forbliver hos långiveren og aldrig udbetales til forbrugeren, eller om det betyder det beløb, som forbrugeren modtager, uden sådanne omkostninger [59].

61. Kommissionen, Den Tjekkiske Republik, Tyskland og Polen er enige om, at der ved det samlede kreditbeløb forstås sidstnævnte. Disse parter er ligeledes enige i, at hvis det samlede kreditbeløb i stedet fastsættes således, at sådanne omkostninger tillægges det beløb, der faktisk betales til forbrugeren, fremkommer en ÅOP, der er lavere, end den ville være, hvis den blev beregnet kun på grundlag af det beløb, der betales til forbrugeren, uden omkostninger. Hverken sagsøgerne eller Finway har fremsat bemærkninger til dette punkt.

62. Efter min opfattelse er den sædvanlige betydning af udtrykket »[…] summen af alle beløb, der *stilles til disposition* i henhold til en kreditaftale« [60] »lånebeløbet uden långiverens omkostninger«, dvs. det beløb, der faktisk betales til forbrugeren og således stilles til forbrugerens rådighed, og som denne kan anvende. Dette beløb svarer også til størrelsen af udnyttet kreditmulighed i formlen for beregning af ÅOP i bilag I til direktiv 2008/48.

63. En sådan forståelse er også i overensstemmelse med ordningen i direktiv 2008/48, for så vidt som det fremgår af artikel 3, litra h), at der ved »samlet beløb, der skal betales af forbrugeren« forstås »summen af det samlede kreditbeløb og de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten«. Hvis »det samlede kreditbeløb« anses for at omfatte omkostninger såsom rentebetalinger og administrationsgebyrer, ville disse elementer blive medregnet to gange ved fastsættelsen af det samlede beløb, der skal betales af forbrugeren – første gang ved fastsættelsen af »det samlede kreditbeløb« og igen ved fastsættelsen af de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten som defineret i artikel 3, litra g). Dette ville gøre ordningen i direktivet inkonsekvent.

64. De omkostninger, som en forbruger kan pålægges i henhold til en kreditaftale, kan være forskellige, og de kan beregnes af kreditorer ved hjælp af forskellige metoder og variabler [61]. Hvis sådanne elementer blev taget i betragtning ved beregningen af ÅOP, kunne dette bringe målsætningerne med direktiv 2008/48 med hensyn til at sikre gennemskuelighed og sammenlignelighed af kredittilbud i

59 — Kommissionen giver et eksempel i fodnote 12 på s. 11 i arbejdsdokumentet fra Kommissionens tjenestegrene »Guidelines on the application of Directive 2008/48/EC (Consumer Credit Directive) in relation to costs and the Annual Percentage Rate of charge« SWD(2012) 128 final (herefter »Kommissionens retningslinjer for anvendelsen af direktiv 2008/48/EF«). En kreditor stiller 5 000 EUR til rådighed, men aftaler med forbrugeren, at omkostninger på 100 EUR skal betales af det samlede beløb og ikke forbrugerens andre midler. Forbrugeren råder derfor frit over 5 000 EUR minus 100 EUR = 4 900 EUR. Efter Kommissionens opfattelse er sidstnævnte beløb det samlede kreditbeløb som defineret i artikel 3, litra l), i direktiv 2008/48.

60 — Min fremhævelse.

61 — Jf. Kommissionens retningslinjer for anvendelsen af direktiv 2008/48/EF, s. 5.

fare. Såfremt omkostningerne ikke beregnes på grundlag af ensartede regler, vil medtagelsen af omkostninger i »det samlede kreditbeløb« gøre en realistisk sammenligning vanskelig eller endog umulig. Sådanne omkostninger bør derfor ikke medtages i beregningen af ÅOP med henblik på netop at sikre gennemskuelighed og sammenlignelighed.

65. Endelig vil jeg påpege, at direktiv 2008/48 er en fuldstændig harmoniseringsforanstaltning [62]. Det er således afgørende, at »det samlede kreditbeløb« og de beløb, der indgår i den udnyttede kreditmulighed med henblik på at anvende formlen i bilag I, fortolkes på samme måde i alle medlemsstaterne.

66. Jeg mener derfor, at »det samlede kreditbeløb« i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 henviser til de beløb, der stilles til disposition for forbrugeren i henhold til en kreditaftale som omhandlet i artikel 3, litra l), dvs. de beløb, der faktisk betales af långiveren til forbrugeren og således stilles til forbrugerens rådighed, og som denne kan anvende, uden eventuelle omkostninger, der skal betales til kreditoren. Den udnyttede kreditmulighed i formlen for beregning af ÅOP i bilag I til direktivet er den samme som det samlede kreditbeløb.

Det tredje spørgsmål

67. Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om bestemmelserne i direktiv 93/13 og direktiv 2008/48 har direkte virkning, navnlig under hensyntagen til, at hovedsagen vedrører en »horisontal« tvist mellem private parter.

68. Efter min opfattelse er dette spørgsmål strengt taget irrelevant.

69. Bestemmelserne i begge direktiver er blevet gennemført i national ret. Ingen af parterne i hovedsagen behøver derfor at påberåbe sig dem direkte.

70. Eftersom tvisten i hovedsagen er mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, kan ingen af parterne forlade sig på den direkte virkning af direktiv 93/13 eller direktiv 2008/48. Det følger dog af fast retspraksis, at den nationale ret, ved hvilken en tvist mellem private parter verserer, er forpligtet til, når den anvender nationale bestemmelser, at tage samtlige bestemmelser i national ret i betragtning og i videst muligt omfang fortolke dem i lyset af ordlyden af samt formålet med det direktiv, der finder anvendelse på området, for at nå til en løsning, der er i overensstemmelse med det formål, der forfølges med direktivet [63].

Det femte og det sjette spørgsmål

71. Med det femte spørgsmål ønsker den forelæggende ret vejledning med hensyn til betydningen af punkt 1, litra e), i bilaget til direktiv 93/13. Med det sjette spørgsmål spørges, om kontraktlige sanktioner som de i denne sammenhæng omhandlede er urimelige i henhold til dette direktiv, og om nationale retter i givet fald skal undlade at anvende alle sådanne bestemmelser eller kun nogle af dem. Jeg vil behandle begge spørgsmål under ét.

72. I overensstemmelse med punkt 1, litra e), i bilaget til direktiv 93/13 er kontraktvilkår, hvis formål eller virkning er at pålægge en forbruger, som ikke opfylder sine forpligtelser, at betale en uforholdsmæssig stor godtgørelse, urimelige i henhold til direktivet og er således ikke bindende i henhold til artikel 6, stk. 1).

62 — Jf. niende betragtning.

63 — Jf. f.eks. generaladvokat Mengozzis forslag til afgørelse Rampion og Godard (C-429/05, EU:C:2007:199, punkt 31-33) og dom Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, præmis 33).

73. Domstolen har fastslået, at artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, i direktiv 93/13 definerer de generelle kriterier for, om kontraktvilkår inden for direktivets anvendelsesområde er urimelige. På denne retlige baggrund tilkommer det nationale retter at afgøre, om et bestemt kontraktvilkår er urimeligt i henhold til artikel 3, stk. 1 [64]. De kriterier, der er relevante for vurderingen i denne sammenhæng, omfatter finansieringsselskabets relative styrker i forhold til forbrugerens forhandlingsposition og spørgsmålet, om bodsbestemmelserne var standardvilkår, som ikke var genstand for forhandling med sagsøgerne, således at de ikke havde nogen indflydelse på dem [65].

74. Det er nødvendigt at vurdere de kumulative virkninger af alle sådanne bestemmelser i kreditaftalen, da de gør sig gældende, medmindre de er genstand for en vellykket retssag. (Forbrugeren kan imidlertid være uvidende om, at sådanne bestemmelser kan anfægtes, eller være ude af stand til at gøre dette ud fra økonomiske hensyn, eller fordi nationale processuelle regler er til hinder herfor).

75. Det foreskrives udtrykkeligt i den anden del af artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at aftaler, som er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, forbliver bindende for parterne »på i øvrigt samme vilkår«, hvis den pågældende aftale kan opretholdes »uden de urimelige kontraktvilkår«. Derfor er »de nationale retter [...] forpligtede til at udelukke anvendelsen af et urimeligt kontraktvilkår, således at det ikke binder forbrugeren uden at have kompetence til at ændre vilkårets indhold« [66]. Det følger heraf, at såfremt bodsbestemmelser er urimelige som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13, bør de nationale retter udelukke anvendelsen af *alle* sådanne bestemmelser og ikke kun nogle af dem.

76. På grund af arten og betydningen af den offentlige interesse, som den beskyttelse, der er sikret forbrugerne i henhold til direktiv 93/13, hviler på, skal medlemsstaterne sikre, at der findes egnede og effektive midler »til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør« (artikel 7, stk. 1). Hvis de nationale retter var i stand til at ændre indholdet af urimelige kontraktvilkår, der fremgår af sådanne kontrakter, kunne dette (paradoksalt nok) skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7, »eftersom denne adgang ville bidrage til at eliminere den afskrækkende virkning på erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugerne« [67].

77. Er det, hvis en national ret har fastslået, at bodsbestemmelser er urimelige i henhold til punkt 1, litra e), i bilaget til direktiv 93/13, nødvendigt at tage de kumulative virkninger af alle sådanne bestemmelser i en aftale i betragtning i stedet for at begrænse vurderingen til bestemmelser, som kreditoren insisterer på skal opfyldes, eller undlade at tage hensyn til bestemmelser, som anses for at være ugyldige i henhold til national ret?

78. Efter min opfattelse er det nødvendigt at tage bodsbestemmelsernes kumulative virkninger i betragtning.

79. For det første er denne opfattelse i overensstemmelse med målsætningerne med direktiv 93/13, som bl.a. er at afskaffe praksis, hvorved urimelige kontraktvilkår indføjes i forbrugeraftaler, og sikre, at forbrugerne beskyttes mod misbrug af erhvervsdrivendes stærkere forhandlingsposition i forhold til forbrugeren [68]. For det andet er det i overensstemmelse med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 at undlade at anvende sådanne bestemmelser i fuldt omfang med henblik på at få erhvervsdrivende og navnlig kreditorer på det politisk og økonomisk følsomme forbrugerkreditområde til at afholde sig fra at medtage kontraktvilkår af denne art i kreditaftaler. Dette er navnlig tilfældet, når sådanne bestemmelser er indeholdt i standardvilkår, der ikke er blevet forhandlet.

64 — Jf. dom Asbeek Brusse og de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis).

65 — Artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13, jf. endvidere kendelse Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, præmis 57-59).

66 — Jf. dom Asbeek Brusse og de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, præmis 56 og 57 og den deri nævnte retspraksis).

67 — Jf. dom Asbeek Brusse og de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, præmis 58).

68 — Jf. artikel 3, stk. 1, og artikel 6, stk. 1, jf. tillige fjerde og niende betragtning til direktiv 93/13.

80. Jeg konkluderer derfor, at det i henhold til artikel 3 og 4 i direktiv 93/13 og punkt 1, litra e), i bilag I til direktivet er nødvendigt, at den forelæggende ret vurderer, om den kumulative virkning af alle bodsbestemmelser i en forbrugerkreditaftale pålægger en forbruger at betale en uforholdsmæssig stor godtgørelse, selv når långiver ikke insisterer på, at alle sådanne bestemmelser skal opfyldes fuldt ud, eller når visse bodsbestemmelser anses for at være ugyldige i henhold til national ret. Såfremt sådanne bestemmelser findes at være urimelige, er det nødvendigt i fuldt omfang at undlade at anvende alle sådanne bestemmelser over for forbrugeren.

Forslag til afgørelse

81. På baggrund af ovenstående betragtninger foreslår jeg, at Domstolen besvarer de spørgsmål, som Krajský soud v Praze (distriktsdomstol i Prag) har forelagt, således:

»– Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler bør fortolkes således, at det er til hinder for nationale processuelle regler som de i hovedsagen omhandlede, som: i) ikke gør det muligt for en skifteret ex officio, når den skal afgøre et selvstændigt søgsmål, at undersøge gyldigheden, beløbsstørrelsen eller rangordenen af eksigible simple krav på grundlag af en forbrugerkreditaftale, ii) ikke gør det muligt for en sådan ret ex officio at undersøge berettigelsen af et sikret krav, og iii) gør det umuligt og/eller uforholdsmæssigt vanskeligt for en forbruger, der er debitor, at anfægte et eksigibelt simpelt krav, når sådanne krav hidrører fra en forbrugerkreditaftale, selv om skifteretten råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver.

– Artikel 10, stk. 2, litra d), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF bør fortolkes således, at en national ret, der skal forestå insolvensbehandling vedrørende en forbrugerkreditaftale, ex officio skal undersøge, om kreditoren har givet debitoren oplysningerne i den pågældende bestemmelse, og pålægge de relevante sanktioner i henhold til national ret, såfremt denne forpligtelse ikke er blevet opfyldt.

– »Det samlede kreditbeløb« i artikel 10, stk. 2, litra d), i direktiv 2008/48 bør forstås således, at det henviser til de beløb, der stilles til disposition for forbrugeren i henhold til en kreditaftale som omhandlet i artikel 3, litra l), dvs. de beløb, der faktisk betales af långiveren til forbrugeren og således stilles til forbrugerens rådighed, og som denne kan anvende, uden eventuelle omkostninger, der skal betales til kreditoren. Den udnyttede kreditmulighed i formlen for beregning af de årlige omkostninger i procent i bilag I til direktivet er den samme som det samlede kreditbeløb.

– Det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, om de kumulative virkninger af bodsbestemmelserne i en kreditaftale pålægger en forbruger at betale en uforholdsmæssig stor godtgørelse i henhold til artikel 3 og 4 i direktiv 93/13 og punkt 1, litra e), i bilag I til direktivet, selv når långiver ikke insisterer på, at alle sådanne bestemmelser skal opfyldes fuldt ud, eller når visse bodsbestemmelser anses for at være ugyldige i henhold til national ret. Såfremt sådanne bestemmelser findes at være urimelige, er det nødvendigt i fuldt omfang at undlade at anvende alle sådanne bestemmelser over for forbrugeren.«